

# Trung Quốc với hợp tác Lan Thương - MeKong: Thực trạng và triển vọng

Đỗ Tiến Sâm<sup>(\*)</sup>

Đinh Hữu Thiện <sup>(\*\*)</sup>

**Tóm tắt:** Trung Quốc là quốc gia đầu nguồn sông Lan Thương - Mekong (chảy qua các nước Myanmar, Lào, Thái Lan, Campuchia, Việt Nam và đổ ra biển Đông). Vì vậy, thái độ hợp tác của Trung Quốc có vai trò quan trọng trong việc khai thác phát triển bền vững từ dòng sông này. Bài viết trình bày và phân tích chủ trương, chính sách của Trung Quốc trong hợp tác Lan Thương - Mekong cả ở cấp độ quốc gia và địa phương, qua đó rút ra một số nhận xét, đánh giá bước đầu.

**Từ khóa:** Trung Quốc, Lan Thương - Mekong, Hợp tác quốc tế

**Abstract:** China is the upstream country of the Lancang - Mekong River which flows through Myanmar, Laos, Thailand, Cambodia and Vietnam before draining into the East Sea. Therefore, the cooperative attitude shown by the Chinese has played an important role in the sustainable exploitation and development of this river. This paper presents and analyses China's guidelines and policies in Lancang-Mekong cooperation both at national and local levels, from which some initial remarks and assessments are drawn.

**Keywords:** China, Lancang - Mekong River, International Cooperation

## I. Mở đầu

Lan Thương - Mekong là một con sông quan trọng ở châu Á, bắt nguồn từ cao nguyên Thanh Tạng Trung Quốc, đoạn chảy qua lãnh thổ Trung Quốc gọi là sông Lan Thương (Lancang), đoạn chảy qua các nước Myanmar, Lào, Thái Lan, Campuchia, Việt Nam và đổ ra biển Đông gọi là sông Mekong, tổng chiều dài 4.909 km. Diện

tích lưu vực sông là 795.000 km<sup>2</sup> (<http://vnmc.gov.vn/neusdetail/101/luu-vuc-song-me-cong-tai-viet-nam.aspx>).

Trung Quốc là quốc gia đầu nguồn của sông Lan Thương - Mekong. Thái độ hợp tác hay không của Trung Quốc có vai trò quan trọng trong việc khai thác phát triển bền vững từ dòng sông này.

## II. Chủ trương, chính sách ở cấp độ quốc gia của Trung Quốc trong hợp tác Lan Thương - Mekong

Năm 2012, Thái Lan nêu lên ý tưởng về tăng cường hợp tác Tiểu vùng Mekong và được Trung Quốc hưởng ứng. Trung

---

<sup>(\*)</sup> GS.TS., Viện Nghiên cứu Trung Quốc, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam; Email: dotiensamtq@gmail.com

<sup>(\*\*)</sup> TS., Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Phân hiệu Hà Nam.

Quốc bắt đầu tham gia hợp tác Lan Thương - Mekong từ năm 2014. Tại Hội nghị Thượng đỉnh các nhà lãnh đạo Trung Quốc - ASEAN lần thứ 17 tổ chức tại Thủ đô Naypyidaw của Myanmar ngày 13/11/2014, Thủ tướng Quốc vụ viện Trung Quốc Lý Khắc Cường đề xuất: “Nhằm thúc đẩy sự phát triển vùng của ASEAN, Trung Quốc bày tỏ hưởng ứng tích cực đối với sáng kiến của Thái Lan, trong khuôn khổ 10+1 bàn bạc xây dựng cơ chế đối thoại hợp tác Lan Thương - Mekong ” (Lý Khắc Cường, 2014).

Từ năm 2014, cơ chế đối thoại hợp tác Lan Thương - Mekong đã tổ chức được ba kỳ họp quan chức cấp cao, ba kỳ họp tổ công tác và một kỳ họp cấp Ngoại trưởng. Tháng 11/2015, tại Hội nghị Ngoại trưởng lần thứ nhất, các bên chính thức tuyên bố khởi động tiến trình hợp tác Lan thương - Mekong, nhất trí tăng cường hợp tác trên ba lĩnh vực trọng điểm là: *Chính trị an ninh, Kinh tế và phát triển bền vững, Xã hội nhân văn*.

Đặc biệt, ngày 23/3/2016, Trung Quốc đã chủ động tổ chức Hội nghị lần thứ nhất các nhà lãnh đạo hợp tác Lan thương - Mekong tại thành phố Tam Á, tỉnh Hải Nam với chủ đề “*Cùng uống chung dòng nước, vận mệnh có liên quan*”. Trong bài phát biểu tại Hội nghị, Thủ tướng Trung Quốc Lý Khắc Cường khẳng định: “Cơ chế hợp tác Lan Thương - Mekong là sự bổ sung có ích cho khuôn khổ hợp tác Trung Quốc - ASEAN, có lợi cho việc thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội các nước thành viên, thu hẹp khoảng cách phát triển, xây dựng phiên bản mới cho sự hợp tác toàn phương vị Trung Quốc - ASEAN. Đây cũng là thực tiễn mới của hợp tác Nam - Nam, bằng hành động thực tế chứng tỏ chúng ta quyết tâm cùng bắt tay thực hiện

Chương trình phát triển bền vững của Liên Hợp Quốc năm 2030”. Theo đó, ông đề xuất bốn kiến nghị về hợp tác bao gồm (Lý Khắc Cường, 2016):

*Một là*, cùng nhau xây dựng cộng đồng chung vận mệnh giữa các nước Lan Thương - Mekong.

*Hai là*, tăng cường kết nối và hợp tác năng lực sản xuất, theo đó Trung Quốc mong muốn kết nối chiến lược phát triển với các nước, đẩy nhanh các dự án lớn như đường sắt Trung - Lào và Trung - Thái, liên hợp vận tải đường thủy và đường bộ Trung Quốc - Myanmar, tìm tòi xây dựng các khu kinh tế biên giới, khu công nghiệp, khu đầu tư, mạng lưới giao thông, qua đó không ngừng hoàn thiện cơ sở hạ tầng khu vực Lan Thương - Mekong. Bên cạnh đó, Trung Quốc thiết lập quỹ cho vay ưu đãi và cho vay theo hạn ngạch 10 tỷ USD, bao gồm 5 tỷ ưu đãi bên mua và 5 tỷ chuyên sử dụng cho các dự án hợp tác năng lực sản xuất...

*Ba là*, về việc thực hiện Chương trình phát triển bền vững của Liên Hợp Quốc, Trung Quốc sẽ ưu tiên sử dụng 200 triệu USD trong Quỹ Viện trợ hợp tác Nam - Nam, giúp đỡ 5 nước thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững năm 2030 của Liên Hợp Quốc. Đồng thời lập quỹ chuyên sử dụng cho hợp tác Lan Thương - Mekong, trong 5 năm (2016-2021) sẽ cung cấp 300 triệu USD cho các dự án hợp tác giữa các doanh nghiệp vừa và nhỏ của 6 nước. Trung Quốc cũng mong muốn cùng các nước sông Mekong (các nước sông Mekong) thành lập Trung tâm Hợp tác Môi trường và Trung tâm Hợp tác Tài nguyên nước Lan Thương - Mekong..., tăng cường hợp tác chống bệnh truyền nhiễm qua biên giới, v.v...

*Bốn là*, xây dựng cầu nối giao lưu nhân văn. Trung Quốc mong muốn cùng các nước có chung dòng sông Mekong (các

nước sông Mekong) triển khai các hình thức giao lưu nhân văn đa dạng trên các lĩnh vực giáo dục, khoa học kỹ thuật, văn hóa, du lịch, thanh niên, v.v... Trong 3 năm (2016-2019), Trung Quốc cung cấp 18.000 học bổng chính phủ và nhận 5.000 người đến Trung Quốc đào tạo; đồng thời bàn bạc thành lập Trung tâm Đào tạo nghề cho các nước sông Mekong. Ngoài ra, Trung Quốc kiến nghị xây dựng Trung tâm Hợp tác an ninh và chấp pháp tổng hợp lưu vực Lan Thương - Mekong, triển khai các hoạt động chấp pháp liên hợp và đào tạo nhân viên.

Sau hội nghị này, tiến trình hợp tác Lan Thương - Mekong được khởi động toàn diện, nhiều dự án đã hoàn thành hoặc có tiến triển. *Về thương mại*, Trung Quốc đã trở thành đối tác lớn nhất của Campuchia, Myanmar, Thái Lan và Việt Nam, và là đối tác lớn thứ ba của Lào. Thương mại hai chiều giữa Trung Quốc với 5 nước sông Mekong năm 2017 đạt khoảng 220 tỷ USD, tăng 16% so với năm 2016. Đầu tư trực tiếp nước ngoài của Trung Quốc ở 5 quốc gia này tính lũy kế đạt hơn 42 tỷ USD, trong đó năm 2017 tăng hơn 20%. Điều đáng chú ý là từ sau cuộc gặp cấp cao lần thứ nhất, số chuyến bay mới từ Trung Quốc đến 5 quốc gia này lên tới 330 chuyến, năm 2017 số người qua lại giữa hai bên lên tới 30 triệu lượt người (Lý Khắc Cường, 2018).

Ngày 10/01/2018, tại Hội nghị các nhà lãnh đạo Lan Thương - Mekong lần thứ hai tổ chức tại Phnom Penh (Campuchia), Thủ tướng Trung Quốc Lý Khắc Cường tiếp tục nêu lên một số kiến nghị như sau (Lý Khắc Cường, 2018):

*Một là*, thực hiện tốt hợp tác về nguồn nước. Các bên cần coi trọng phát triển bền vững nguồn nước, xây dựng “Chương trình hành động 5 năm hợp tác nguồn nước”,

phát huy vai trò của Trung tâm Hợp tác nguồn nước Lan Thương - Mekong, tổ chức tốt Diễn đàn hợp tác nguồn nước, tăng cường đối thoại chính sách, trao đổi thông tin, hợp tác kỹ thuật, xây dựng sân chơi hợp tác nguồn nước theo hướng cùng xây dựng, cùng hưởng thụ.

*Hai là*, tăng cường hợp tác năng lực sản xuất như cơ sở hạ tầng thủy lợi. Trung Quốc sẽ hỗ trợ các doanh nghiệp nước này tham gia cùng các nước sông Mekong xây dựng một loạt nhà máy thủy điện, hồ trữ nước, công trình dẫn nước, tưới tiêu, thực hiện hợp tác đôi bên cùng có lợi. Ngoài ra, hợp tác năng lực sản xuất trên các lĩnh vực như đường sắt, đường bộ, cảng, sân bay,... cũng có triển vọng rộng lớn.

*Ba là*, triển khai hợp tác trên lĩnh vực nông nghiệp. Trung Quốc không theo đuổi bảo hộ mậu dịch và mong muốn nhập khẩu nhiều hơn các sản phẩm nông nghiệp chất lượng cao để thỏa mãn nhu cầu tiêu dùng đa dạng trong nước. Trung Quốc sẽ hỗ trợ các doanh nghiệp trong nước đến các nước sông Mekong hợp tác gia công sâu sản phẩm nông nghiệp, nâng cao giá trị gia tăng và sức cạnh tranh, cùng nhau khai thác thị trường thứ ba. Đồng thời quốc gia này cũng mong muốn cùng các nước đi sâu hợp tác khoa học kỹ thuật nông nghiệp, xây dựng các phòng thực nghiệm khoa học kỹ thuật nông nghiệp, các cơ sở làm mẫu thực nghiệm kỹ thuật; triển khai xây dựng tiêu chuẩn chất lượng nông sản, phòng ngừa dịch bệnh... và xây dựng Trung tâm Hợp tác nông nghiệp Lan Thương - Mekong, tạo sân chơi trao đổi kỹ thuật, liên hợp nghiên cứu, đầu tư và thương mại nông nghiệp.

*Bốn là*, nâng cao hợp tác nguồn nhân lực. Năm 2018, Trung Quốc cung cấp cho các nước sông Mekong 2.000 suất học bổng ngắn hạn và tại chức, 100 suất học bổng 4

năm cho sinh viên đại học, mời nhiều cán bộ trung cấp, cao cấp đến Trung Quốc tham gia các lớp nghiên cứu về nông nghiệp, y tế, thủy lợi,... Trung Quốc đề xướng thành lập Tổ công tác liên hợp giáo dục Lan Thương - Mekong, làm công tác thiết kế thượng tầng trong hợp tác giáo dục giữa hai bên; hỗ trợ các nước sông Mekong thành lập Trung tâm Giáo dục hướng nghiệp Lan Thương - Mekong.

Năm là, hợp tác trên lĩnh vực y tế. Trong phạm vi có thể, Trung Quốc hỗ trợ các nước hoàn thiện hệ thống dịch vụ y tế, bao gồm xây dựng các bệnh viện, cơ sở y tế công cộng,... Trong 3 năm (2018-2020), Trung Quốc sẽ triển khai 100 dự án viện trợ y tế cho các nước sông Mekong, v.v...

Như vậy, ở cấp độ quốc gia, mặc dù Trung Quốc tham gia vào tiến trình hợp tác Lan Thương - Mekong muộn hơn, nhưng lại là nước tích cực và chủ động nêu lên nhiều sáng kiến có diện bao phủ rộng cả về kinh tế - xã hội, văn hóa, giáo dục, du lịch, môi trường và an ninh phi truyền thống, v.v... Việc này thực chất là nhằm dẫn dắt cuộc chơi ở khu vực này.

### **III. Chủ trương, chính sách ở cấp độ địa phương của Trung Quốc trong hợp tác Lan Thương - Mekong**

Trung Quốc có 2 địa phương có đường biên giới đất liền tiếp giáp với các nước sông Mekong là tỉnh Vân Nam và khu tự trị dân tộc Choang Quảng Tây (gọi tắt là Quảng Tây). Vì vậy, trước khi tham gia ở cấp độ quốc gia, Chính phủ Trung Quốc đã cho phép hai tỉnh/khu này tham gia hợp tác với các nước sông Mekong.

#### **1. Tỉnh Vân Nam với hợp tác Lan Thương - Mekong**

Vân Nam là tỉnh nằm trong khu vực đầu nguồn của sông Lan Thương - Mekong; có diện tích rộng 390.000 km<sup>2</sup>, đứng thứ

8 trong các tỉnh/khu của Trung Quốc; dân số hơn 48 triệu người (cuối năm 2017), đứng thứ 12 trong các tỉnh của Trung Quốc (Xem: <https://zh.wikipedia.org/wiki/%E4%BA%91%E5%8D%97%E7%9C%81>).

Vân Nam vốn là một tỉnh nghèo, nhờ cải cách mở cửa, hợp tác với các nước sông Mekong mà hiện nay đã trở thành tỉnh phát triển trung bình của Trung Quốc. Năm 2018, tăng trưởng kinh tế của tỉnh đạt 8,9%, cao thứ 3 cả nước, tổng lượng kinh tế (GDP) đạt 1.788,112 tỷ NDT; xuất nhập khẩu đạt 197,312 tỷ NDT, đứng thứ 5 cả nước (Nhật báo Côn Minh, 28/01/2019).

Đặc biệt, với lợi thế của khu vực đầu nguồn sông Lan Thương, Vân Nam đã thực thi chiến lược phát triển “Hưng thủy cường Điền”, nghĩa là tận dụng ưu thế về nguồn nước ở đầu nguồn để phát triển. Với đoạn sông Lan Thương chảy qua Vân Nam dài 1.216 km, tỉnh này đã xây dựng một loạt đập thủy điện, nhiều hồ nước và nhất là 7.092 kho trữ nước ngọt (thủy khô) các loại (Nhật báo Vân Nam, ngày 08/6/2019).

Từ ngày 04-05/7/2005, Hội nghị các nhà lãnh đạo lần thứ hai Tiểu vùng Mekong mở rộng được tổ chức tại thành phố Côn Minh (tỉnh Vân Nam, Trung Quốc) với chủ đề “*Tăng cường quan hệ đối tác, thực hiện cùng phồn vinh*”. Hội nghị đã ra Tuyên bố Côn Minh, làm cho ảnh hưởng của Trung Quốc nói chung và Vân Nam nói riêng đối với hợp tác Tiểu vùng Mekong mở rộng ngày càng tăng.

Năm 2017, Trung tâm Nghiên cứu Tiểu vùng Lan Thương - Mekong, Trung tâm Nghiên cứu Ngoại giao các nước lân cận (thuộc Đại học Vân Nam), Nhà xuất bản Văn hiến Khoa học xã hội đã phối hợp công bố bản “*Báo cáo hợp tác phát triển Lan Thương - Mekong*”. Theo đó, Vân Nam chủ

động tham gia vào chiến lược phát triển quốc gia *Vành đai Con đường* với mục tiêu biến Vân Nam thành trung tâm lan tỏa sang Nam Á và Đông Nam Á (Sách xanh hợp tác Lan Thương - Mekong, 2017).

Về quan điểm chính thức, bản Báo cáo công tác của chính quyền Vân Nam năm 2018 xác định: Tỉnh sẽ hỗ trợ các doanh nghiệp đi ra ngoài hợp tác xây dựng một loạt các khu công nghiệp, thúc đẩy hợp tác năng lực sản xuất quốc tế..., hỗ trợ tổ chức xây dựng những tập đoàn vận tải xuyên quốc gia..., mở rộng xuất khẩu sản phẩm nông nghiệp, phát triển mậu dịch gia công và mậu dịch quá cảnh; xây dựng trung tâm thương mại ở nước ngoài, qua đó thúc đẩy sản phẩm của Vân Nam vươn ra ngoài; đi sâu cải cách tiền tệ ven biên giới, sáng tạo nghiệp vụ tiền tệ xuyên biên giới, nâng cấp trình độ quốc tế hóa đồng NDT<sup>1</sup>.

Trước đó, bản Quy hoạch 5 năm lần thứ 13 của tỉnh này khẳng định: Chủ động phục vụ và tham gia xây dựng *Vành đai Con đường* của quốc gia với các hoạt động như: Tích cực thúc đẩy xây dựng cơ sở hạ tầng đường sắt, đường bộ, đường hàng không; nhanh chóng thúc đẩy hợp tác chế tạo trang bị và năng lực sản xuất quốc tế với các nước Nam Á và Đông Nam Á; phát huy tốt vai trò của tỉnh chủ thể trong xây dựng các hành lang kinh tế Bangladesh - Trung Quốc - Ấn Độ - Myanmar, hành lang kinh tế Trung Quốc - bán đảo Đông Dương; hỗ trợ chuyển dịch các xí nghiệp và ngành nghề sản xuất như xi-măng, sắt thép ra bên ngoài; phát huy toàn bộ ưu thế của người Hoa, Hoa kiều ở nước ngoài về vốn, công

nghệ và ảnh hưởng xã hội, khai thác thị trường các nước Nam Á, Đông Nam Á và Tây Á; nhanh chóng xây dựng mạng lưới điện xuyên vùng với các nước láng giềng, dựa vào tài nguyên điện lực ở Tiểu vùng sông Mekong mở rộng, xây dựng Trung tâm giao dịch điện lực hướng về Nam Á và Đông Nam Á.

Từ đó, Vân Nam xác định *Vành đai Con đường* là một cơ hội tốt để các doanh nghiệp của tỉnh này ra nước ngoài đầu tư, nhất là với các nước thuộc tiểu vùng Mekong, trên các lĩnh vực nông nghiệp, xây dựng cơ sở hạ tầng giao thông và hợp tác sản xuất. Chẳng hạn, Công ty hữu hạn Tập đoàn khổng chế cổ phần đầu tư xây dựng tỉnh Vân Nam (gọi tắt là Tập đoàn Xây dựng Vân Nam) hiện đang ký hợp đồng xây dựng đường cao tốc và Trung tâm thương mại quốc tế ở Lào (Xem: <http://www.tlzgs.net/news/detail/id/117.html>).

## 2. Khu tự trị dân tộc Choang Quảng Tây với hợp tác Lan Thương - Mekong

Mặc dù không phải là địa phương có sông Lan Thương chảy qua nhưng từ năm 2005 Quảng Tây đã được Chính phủ Trung Quốc phê chuẩn cho tham gia vào hợp tác Lan Thương - Mekong. Khác với Vân Nam, Quảng Tây có đường biên giới đất liền và Vịnh Bắc bộ tiếp giáp với Việt Nam. Diện tích Quảng Tây rộng 236.700 km<sup>2</sup>, dân số tính đến năm 2016 là 48,38 triệu người, có 12 dân tộc thiểu số chiếm 37,94% dân số, trong đó dân tộc Choang chiếm 32,15 % (theo số liệu điều tra dân số năm 2010); có nhiều dân tộc sống ở hai bên đường biên giới Việt - Trung. Trước đây, Quảng Tây cũng là một trong những tỉnh/khu nghèo, nhưng từ khi cải cách mở cửa đến nay, Quảng Tây đã vươn lên trở thành một địa phương phát triển trung bình của Trung Quốc. Năm 2017, tăng

<sup>1</sup> Báo cáo công tác Chính phủ (do Tỉnh trưởng Nguyễn Thành Phát trình bày tại kỳ họp thứ nhất Đại hội đại biểu nhân dân khóa 13 tỉnh Vân Nam ngày 15/01/2018), Nhật báo Vân Nam ngày 02/02/2018.

trường kinh tế đạt 7,3%, tăng hơn mức tăng trưởng bình quân của cả nước, tổng lượng kinh tế đạt hơn 2.039,625 tỷ NDT, GDP bình quân đầu người vượt mốc 6.000 USD (<http://silkroad.news.cn/2017/1026/65282.shtml>).

Đối với việc tham gia vào hợp tác Lan Thương - Mekong, Quảng Tây đặt vấn đề gắn kết với Chương trình hành động xây dựng *Vành đai Con đường*, theo đó lấy Quảng Tây làm đầu mối chủ yếu, thúc đẩy kết nối ngành nghề giữa khu vực nội địa, khu vực miền Đông với bán đảo Đông Dương, xây dựng hành lang Nam Ninh - Singapore thành trụ cột của hành lang kinh tế Trung Quốc - bán đảo Đông Dương...; thực hiện sự kết hợp hữu cơ giữa *Vành đai Con đường* và *Hai hành lang Một vành đai* với *Hợp tác Tiểu vùng Mekong mở rộng* (GMS)...; tích cực tham gia vào mạng lưới điện lực khu vực sông Mekong mở rộng, tích cực hợp tác với các nước ASEAN trong các lĩnh vực than đá, dầu khí, thủy điện, v.v... (Xem: <http://silkroad.news.cn/2017/1026/65282.shtml>).

Như vậy, tùy theo đặc thù của từng địa phương, cả hai tỉnh/khu của Trung Quốc là Vân Nam và Quảng Tây đều tích cực tham gia vào hợp tác Lan Thương - Mekong, nhất là gắn kết với chiến lược quốc gia *Vành đai Con đường*, theo đó đẩy mạnh hợp tác trên các lĩnh vực xây dựng cơ sở hạ tầng giao thông, thương mại và đầu tư, giáo dục, văn hóa với các nước sông Mekong, v.v...

#### IV. Nhận xét, đánh giá và kiến nghị giải pháp

##### 1. Một số nhận xét, đánh giá bước đầu

Qua tìm hiểu, nghiên cứu chủ trương chính sách và thực tiễn triển khai của Trung Quốc trong hợp tác Lan Thương - Mekong ở cả cấp độ quốc gia và địa phương, chúng tôi rút ra một số nhận xét bước đầu như sau:

1.1. Trung Quốc tham gia hợp tác Lan Thương - Mekong nhằm phục vụ mục tiêu địa chiến lược của họ.

Vị trí chiến lược của các nước Đông Nam Á lục địa có thể giúp Trung Quốc thông ra Thái Bình Dương và Ấn Độ Dương, vì vậy, cùng với sự trỗi dậy về sức mạnh cứng, Trung Quốc muốn gia tăng ảnh hưởng ra nước ngoài. Tham gia vào hợp tác Lan Thương - Mekong là giải pháp tốt nhất để Trung Quốc có thể thực hiện được mục tiêu đầy tham vọng của họ.

Ngoài ra, duy trì quan hệ ổn định và tốt đẹp với các nước sông Mekong còn giúp Trung Quốc đảm bảo an ninh phía Tây và phía Nam của mình. Khu vực miền Tây Trung Quốc hiện không chỉ chậm phát triển về kinh tế - xã hội, mà còn là nơi tiềm ẩn nguy cơ mất an ninh nội địa do sự tồn tại của ba loại chủ nghĩa, đó là: chủ nghĩa ly khai dân tộc, chủ nghĩa tôn giáo cực đoan và chủ nghĩa khủng bố cực đoan. Các phần tử thuộc ba loại chủ nghĩa trên thường thông qua địa bàn các nước sông Mekong hoặc chạy sang các nước thứ ba để huấn luyện, sau đó trở về Trung Quốc tiến hành các hoạt động khủng bố.

Cuối cùng, Đông Nam Á lục địa cũng là địa bàn mà các đối thủ cạnh tranh của Trung Quốc, nhất là Mỹ và các đồng minh của Mỹ trong khu vực, lựa chọn để kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc - quốc gia có thể thách thức hay đe dọa đến địa vị bá chủ của Mỹ. Những động thái của tình hình thế giới thời gian gần đây cho thấy dấu hiệu của một cuộc “đổi đầu lạnh” hay “tư duy Chiến tranh Lạnh” mới đã bắt đầu, theo đó Mỹ và các nước phương Tây sẽ tìm mọi cách tập trung kiềm chế sự khôi phục lại vị thế của nước Nga dưới thời V. Putin ở châu Âu và sự trỗi dậy của Trung Quốc dưới thời Tập Cận Bình ở châu Á. Vì vậy,

Trung Quốc không thể không tích cực và chủ động để đối phó.

1.2. Trung Quốc nêu lên và thực thi các sáng kiến đẩy mạnh hợp tác trong khu vực Lan Thương - Mekong nhằm thực hiện mục tiêu trên.

Về mặt chính trị, với lý do “uống chung dòng nước”, Trung Quốc đã, đang và sẽ tiếp tục tuyên truyền, vận động và thuyết phục các nước sông Mekong hợp tác xây dựng Cộng đồng chung vận mệnh Trung Quốc - Lan Thương, Mekong. Đây thực chất là việc cụ thể hóa chính sách ngoại giao đặc sắc Trung Quốc mà Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Trung Quốc Tập Cận Bình nêu lên và theo đuổi thực hiện, đó là “Xây dựng Cộng đồng chung vận mệnh nhân loại” - điều mà ông coi là “Phương án Trung Quốc” và “Trí tuệ Trung Quốc”. Ngoài ra, nó còn nằm trong chính sách ngoại giao láng giềng của Trung Quốc thời đại mới mà Văn kiện Đại hội XIX Đảng Cộng sản Trung Quốc đã xác định là: “Làm sâu sắc mối quan hệ với các nước láng giềng”. Trong số các quốc gia láng giềng của Trung Quốc, ASEAN, trong đó có các nước sông Mekong, được Trung Quốc coi là láng giềng quan trọng nhất. Do đó, Trung Quốc sẽ gia tăng hợp tác toàn diện trên các lĩnh vực với các nước sông Mekong.

Về mặt kinh tế, đây được ví như “củ cà rốt” mà Trung Quốc “hào phóng” dành cho các nước trong Tiểu vùng. Thời gian tới, một loạt dự án lớn sẽ được thực hiện nhằm kết nối chiến lược giữa sáng kiến *Vành đai Con đường* của Trung Quốc với chiến lược phát triển của các nước sông Mekong, trong đó đáng chú ý là việc hoàn thiện sự vận hành của đường ống dẫn dầu, khí từ cảng phía Tây Myanmar về Côn Minh Trung Quốc; đường sắt Trung - Lào, Trung - Thái, v.v..., Trong cuộc gặp các

nhà lãnh đạo Lan Thương - Mekong tại Campuchia gần đây, Thủ tướng Trung Quốc Lý Khắc Cường đã nhấn mạnh rằng: “Thời đại đường sắt cao tốc” đã bắt đầu. Cùng với đó, những diễn đàn, hội thảo, hội chợ triển lãm, các trung tâm nghiên cứu và đào tạo, các suất học bổng ngắn hạn và dài hạn sang Trung Quốc học tập... sẽ được phía Trung Quốc (cả tầm quốc gia và địa phương) rầm rộ thực hiện đối với các nước sông Mekong. Điều đáng chú ý là, Trung Quốc không chỉ dừng lại ở mức kết nối cơ sở hạ tầng, mà thực chất còn có tham vọng lớn hơn là xây dựng các hành lang kinh tế kết nối chiến lược từ nhỏ đến lớn với các nước sông Mekong như hành lang kinh tế Trung - Lào, với chiến lược phát triển của Campuchia... ở tầng diện lớn hơn và lâu dài hơn là Hành lang kinh tế Trung Quốc - Bán đảo Đông Dương. Tất cả đều nhằm mục tiêu “làm sâu sắc mối quan hệ với các nước láng giềng” mà văn kiện Đại hội XIX Đảng Cộng sản Trung Quốc đã nêu.

Về mặt văn hóa, xã hội, cùng với việc đẩy mạnh hợp tác trên lĩnh vực kinh tế, Trung Quốc cũng sẽ tăng đầu tư cho đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ giỏi ngôn ngữ, nghiên cứu toàn diện và sâu về các nước sông Mekong; cử nhiều cán bộ truyền thông và đoàn thể nhân dân sang các nước sông Mekong tìm hiểu, trao đổi. Đặc biệt, các chuyến bay kết nối các tỉnh/thành phố của hai bên cũng sẽ tiếp tục được mở ra, tạo điều kiện thuận lợi cho nhân dân, trong đó có doanh nhân, của hai bên đi lại du lịch và tìm kiếm cơ hội hợp tác.

1.3. Nhiều dự án Trung Quốc thực hiện đã vấp phải sự phản ứng của các nước sông Mekong cùng với sự kiềm chế của các nước lớn ngoài khu vực do nòng cốt trong việc thực hiện các mục tiêu đầy tham vọng của

mình, cùng với đó là sự thiếu phối kết hợp, thậm chí cạnh tranh nhau giữa các tập đoàn lợi ích ở cả hai phía.

Thực tiễn cho thấy, việc triển khai một số dự án lớn của Trung Quốc ở các nước sông Mekong vì nhiều lý do khác nhau đã vấp phải sự phản ứng của các nước sở tại như: Dự án đường ống dẫn dầu đi qua Myanmar; Dự án đường sắt Trung - Lào, Trung - Thái; Dự án xây dựng đặc khu kinh tế ở cảng Sihanoukville Campuchia, v.v... Điều này không chỉ gây tổn thất về kinh tế cho cả hai bên, mà còn làm ảnh hưởng đến hình ảnh quốc gia của Trung Quốc và quan hệ song phương giữa Trung Quốc với các nước sông Mekong.

Ngoài ra, sự trỗi dậy đầy tham vọng của Trung Quốc với đại chiến lược *Vành đai Con đường* đã thách thức địa vị bá quyền của Mỹ, cũng như đe dọa an ninh hàng hải, hàng không ở biển Đông. Điều này làm cho Mỹ, các đồng minh cùng với các nước khác có lợi ích trong khu vực, ở các mức độ khác nhau, cùng phối hợp hay hợp tác để kiềm chế Trung Quốc. Việc Nhật Bản, Hàn Quốc... thời gian qua tích cực tham gia vào hợp tác với các nước Tiểu vùng Mekong mở rộng, ngoài lợi ích kinh tế, chính trị, còn nhằm mục đích cạnh tranh ảnh hưởng của Trung Quốc ở khu vực này. Đặc biệt, chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương mà Mỹ nêu lên thời gian gần đây cũng nhằm mục đích ngăn chặn chiến lược *Vành đai Con đường*, kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc.

## 2. Một số kiến nghị, giải pháp

Qua tìm hiểu nghiên cứu và rút ra một số nhận xét bước đầu nêu trên, chúng tôi đề xuất một số kiến nghị trong bối cảnh Trung Quốc gia tăng hợp tác Lan Thương - Mekong như sau:

### 2.1. Về mặt nhận thức

*Một là*, việc Trung Quốc gia tăng hợp tác Lan Thương - Mekong là do yêu cầu phát triển và đảm bảo an ninh phía Nam; đồng thời nhằm cạnh tranh với Mỹ và các đồng minh của Mỹ trong khu vực.

*Hai là*, việc một số nước sông Mekong đồng ý hợp tác, kết nối chiến lược phát triển với chiến lược *Vành đai Con đường* với Trung Quốc là do yêu cầu phát triển của những nước này.

*Ba là*, Mỹ và các đồng minh cũng đã, đang và sẽ tăng cường hợp tác với các nước Tiểu vùng Mekong mở rộng, ngoài việc giúp các nước này phát triển, giảm sự phụ thuộc vào Trung Quốc, còn nhằm mục tiêu kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc.

*Bốn là*, trong bối cảnh hợp tác và cạnh tranh, kiềm chế lẫn nhau giữa Trung Quốc, Mỹ với các nước sông Mekong ngày càng gia tăng, mà hiện tại lợi thế có phần nghiêng về phía Trung Quốc, Việt Nam cần tiếp tục kiên trì đường lối đối ngoại độc lập tự chủ, thực hiện đa dạng hóa, đa phương hóa quan hệ; tôn trọng sự lựa chọn của các nước sông Mekong khác; giữ cân bằng quan hệ và không đứng về bên nào trong cuộc cạnh tranh giữa các nước lớn trong khu vực.

### 2.2. Một số giải pháp

*Về mặt chính trị ngoại giao*, tận dụng vị thế địa chiến lược - mặt tiền của các nước sông Mekong hướng ra Thái Bình Dương, Việt Nam cần tiếp tục phát huy vai trò cầu nối trong kết nối phát triển theo chiều ngang giữa các nước sông Mekong; theo chiều dọc giữa Trung Quốc với các nước sông Mekong. Từ đó chủ động đề xuất và thực hiện linh hoạt các sáng kiến khác nhau thông qua các kết nối nêu trên như: diễn đàn, hội chợ triển lãm, du lịch, giao lưu văn hóa, giáo dục, thể thao, ẩm thực, biểu diễn

thời trang, v.v..., cả ở cấp quốc gia và các địa phương liên quan của các nước.

*Về mặt kinh tế*, Việt Nam cần tận dụng cơ hội khi các nước lớn như Trung Quốc, Mỹ... đang tăng cường quan hệ với các nước Mekong, để nâng cao năng suất lao động, sức cạnh tranh và năng lực hội nhập quốc tế của mình.

*Về mặt cơ sở hạ tầng*, nhằm tạo điều kiện thuận lợi cho các nước Mekong có đường ra Thái Bình Dương, Việt Nam cần tranh thủ sự giúp đỡ của Nhật Bản, Hàn Quốc và các tổ chức quốc tế để đầu tư các đường giao thông kết nối Đông - Tây với các nước Mekong khác. Đồng thời Việt Nam có thể nghiên cứu lựa chọn đầu tư vào các cảng biển, biến những cảng này thành cảng mậu dịch tự do, một cực tăng trưởng của Việt Nam nhưng có sức lan tỏa rộng hơn đến các nước Mekong khác. Như vậy, vừa giúp phát triển kinh tế của Việt Nam, vừa nâng cao vị thế của Việt Nam trong quan hệ với các nước lớn, cũng như sức mạnh mềm của văn hóa Việt Nam trên trường quốc tế và khu vực.

*Về mặt an ninh quốc gia*, trong quá trình hợp tác với Trung Quốc, nhất là trong việc thực hiện kết nối chiến lược giữa chiến lược *Vành đai Con đường* của Trung Quốc với *Hai hành lang Một vành đai kinh tế*, Việt Nam cần thận trọng khi lựa chọn những dự án vừa đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế, vừa đáp ứng yêu cầu đảm bảo an ninh quốc gia. Bên cạnh đó, trong quan hệ với hai nước láng giềng Lào và Campuchia, một mặt Việt Nam tôn trọng sự lựa chọn đối tác phát triển của hai nước này, nhưng mặt khác cần theo dõi, tìm hiểu, nghiên cứu và chủ động ứng phó trước những động thái nhằm nhanh chóng kết nối chiến lược giữa *Vành đai Con đường* của Trung Quốc với chiến lược phát triển của hai nước trên, cũng như việc “nhanh chóng phát triển biên

cương” và “nhanh chóng xây dựng cường quốc biển” được nêu lên trong Văn kiện Đại hội XIX Đảng Cộng sản Trung Quốc; tác động hay ảnh hưởng của nó đến an ninh quốc gia của Việt Nam.

## V. Kết luận

Do vị trí và tầm quan trọng của Đông Nam Á lục địa nên Trung Quốc đã đẩy mạnh hợp tác với các nước sông Mekong, đồng thời xem đây là một ưu tiên trong chính sách ngoại giao láng giềng của nước này. Các nước sông Mekong như Lào, Campuchia, Thái Lan cũng đã tận dụng cơ hội này để phát triển. Tuy nhiên, đây cũng là địa bàn cạnh tranh chiến lược của các nước lớn, một mặt là sự gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc với khu vực và cạnh tranh với ảnh hưởng của Nhật Bản, Mỹ, nhưng mặt khác đây cũng là địa bàn mà Mỹ, Nhật Bản lựa chọn để cạnh tranh với Trung Quốc và kiềm chế sự trỗi dậy của nước này. Từ đó tạo nên cục diện các nước lớn vừa hợp tác, vừa cạnh tranh, kiềm chế lẫn nhau, tiềm ẩn nguy cơ mất ổn định trong khu vực.

Trong bối cảnh xu thế hợp tác và cạnh tranh đan xen diễn ra ngày càng phức tạp, tiềm ẩn những nhân tố khó xác định và khó lường, Việt Nam cần tận dụng vị thế địa chiến lược của mình, vừa tăng cường hợp tác với các nước trong khu vực và các nước lớn, vừa chủ động ứng phó với những tác động tiêu cực từ sự hợp tác và cạnh tranh giữa các nước lớn. Một khu vực Đông Nam Á lục địa hòa bình, ổn định và phát triển không chỉ có lợi cho sự phát triển, mà còn có lợi cho đảm bảo an ninh quốc gia của Việt Nam □

## Tài liệu tham khảo

1. “Báo cáo công tác Chính phủ” (do Chủ tịch Trần Vũ trình bày tại kỳ họp thứ nhất Đại hội đại biểu nhân dân khóa 13 Khu tự trị dân tộc Choang Quảng Tây

- ngày 25-1-2018), *Nhật báo Quảng Tây* ngày 06/02/2018.
2. “Báo cáo công tác Chính phủ” (do Tỉnh trưởng Nguyễn Thành Phát trình bày tại kỳ họp thứ nhất Đại hội đại biểu nhân dân khóa 13 tỉnh Vân Nam ngày 15/01/2018), *Nhật báo Vân Nam* ngày 02/02/2018.
  3. Tập Cận Bình (2017), “Quyết thắng trong xây dựng toàn diện xã hội khá giả, giành thắng lợi vĩ đại của chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc thời đại mới”, *Báo cáo tại Đại hội XIX Đảng Cộng sản Trung Quốc*, ngày 18/10/2017, Nxb. Nhân dân, Bắc Kinh.
  4. Lý Khắc Cường (2014), *Bài phát biểu tại Hội nghị Thượng đỉnh các nhà lãnh đạo Trung Quốc - ASEAN (10+1)*, Thủ đô Naypyidaw - Myanmar, ngày 13/11, [http://www.xinhuanet.com/politics/2014-11/14/c\\_1113240171.htm](http://www.xinhuanet.com/politics/2014-11/14/c_1113240171.htm)
  5. Lý Khắc Cường (2016), *Bài phát biểu tại Hội nghị Thượng đỉnh lần đầu tiên hợp tác Lan Thương - Mekong*, Thành phố Tam Á, ngày 23/3, [http://www.xinhuanet.com/world/2016-03/23/c\\_1118421752.htm](http://www.xinhuanet.com/world/2016-03/23/c_1118421752.htm)
  6. Lý Khắc Cường (2018), *Bài phát biểu tại Hội nghị Thượng đỉnh lần thứ hai hợp tác Lan Thương - Mekong*, tổ chức tại thành phố Phnompenh - Campuchia, ngày 10/01, [http://www.xinhuanet.com/world/2018-01/11/c\\_1122240871.htm](http://www.xinhuanet.com/world/2018-01/11/c_1122240871.htm)
  7. Thời Vĩnh Minh (2016), *Tiến triển và thách thức của cơ chế Hợp tác Lan Thương - Mekong*, [http://www.ciis.org.cn/chinese/2016-04/28/content\\_8736456.htm](http://www.ciis.org.cn/chinese/2016-04/28/content_8736456.htm)
  8. Sách xanh hợp tác Lan Thương - Mekong (2017), *Báo cáo hợp tác phát triển Lan Thương - Mekong*, <http://www.ssap.com.cn/c/2017-12-28/1064554.shtml>
  9. Ủy ban Cải cách và Phát triển, Bộ Ngoại giao, Bộ Tài chính nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, *Báo cáo quốc gia về hợp tác kinh tế vùng giữa Trung Quốc và Tiểu vùng Mekong mở rộng*, [http://www.mfa.gov.cn/mfa\\_chn/ziliao\\_611306/tyt\\_611312/zcwj\\_611316/t419061.shtml](http://www.mfa.gov.cn/mfa_chn/ziliao_611306/tyt_611312/zcwj_611316/t419061.shtml)
  10. Văn phòng Tổ lãnh đạo công tác thúc đẩy kết nối hữu cơ Một vành đai Một con đường Khu tự trị Quảng Tây, *Suy nghĩ và hành động Quảng Tây tham gia xây dựng Vành đai kinh tế con đường tơ lụa và Con đường tơ lụa trên biển thế kỷ XXI*, <http://silkroad.news.cn/2017/1026/65282.shtml>